

10.

Några ord om gamla bröllop i Dalarna.

Sedan tredje gångs lysning skett för fästefolket, skulle det hållas bröllop, större eller mindre, alt efter råd och lägenhet; de någorlunda bärgade bjödo hela byn, unga och gamla, 30 till 40 matlag. För att bjuda hela byn skickades budkaffe i den by, där bröllopet skulle hållas, och byamännen samlades. Brudgummen skulle då fråga byamännen, om de ville hedra honom och vara med på hans bröllop, hvilket aldrig nekades.

Till 1850 skulle hvarje man inom byn lämna eller sammanskjuta 1 kappe, $\frac{1}{32}$ tunna, malt och hvarje kvinna hälften af det samma.

Brudgummen skulle draga försorg om, att godt svagdricka brygdes af detta malt, och skaffa en pålitlig gubbe och gumma, hvilka skulle under måltiderna, som höllos endast på aftnarna, utdela det samma.

Någon afton före bröllopet, församlades byamännen för att dela platser vid borden i bröllopstugan.

Här stodo 3 stycken bord, 6 till 7 meter långa, 1 meter breda och 15 centimeter tjocka, af klufvet virke, med endast 2 plankor i skifvan. Sittplatserna kring dessa bord voro långa grofva säten, 6 till 7 meter långa och 30 centimeter breda samt nästan lika tjocka.

Platserna vid borden fördeltes så, att hvarje hushåll inom byn fick $\frac{1}{2}$ meter tvärs öfver bordet, och sattes bomärke på hvars och ens plats. Det bord, vid hvilket brud och brudgum jämte deras släkt från andra byar skulle spisa, kallades »högbordet». Det andra kallades för »umsbordet», där uppsyningsmannen var närmast brudgummen, och sedan de öfriga gästerna, alt efter som de ansågos »värdiga».

Det tredje kallades »låg» eller »lägbordet»; där hade de mindre lottade sina platser i samma ordning som vid det föregående.

Före bröllopet skulle bruden kläda hela bröllopstugan innantill, både väggar och tak, med vackra hemväfda täcken samt med målningar af folk »i olika grupper och föreställningar».

En bröllopsklädd stuga med brud och brudgum och alt bröllopsfolk var på den tiden, då Leksands nationaldräkt ännu nyttjades, allra hälst i eldlys, verkligen vacker att se. Det allra vackraste är nu för 20 år sedan eller 1875 bortlagdt.

Brud och brudgum skulle då bjuda hvar sin släkt, och de släktingar, som voro från en annan by, förde matvaror med sig till brud och brudgum, nämligen till den, som de voro släkt med. Om brud eller brudgum hade släkt i den by, där bröllopet hölls, då fingo dessa hålla sig själfva lika som de öfriga i byn. Var bruden från en annan by, då fick hon hyra ett rum för sin släkt under bröllopet. Samma regel gälde äfven för brudgummen.

Bröllopet begyntes med släktingarnas undfägnande på lördagsaftonen. Påföljande söndagsmorgon församlades alla gästerna i bröllophuset för att höra det sedvanliga brudtalet, och efter dess slut skulle bruden genom någon man till alla utdela bränvin, hvilket kallades »brudbränvin». Sedan detta var gjordt, stälde resan af alla, förutom matmödrarna, till kyrkan. Var det sommar, brukades här de långa och smala kyrkbåtarna med 8 till 9 par åror och med 30 eller högst 40 personer på hvarje båt; om vintern åkte man med slädar och 30 till 40 hästar.

Under resan till kyrkan skulle mat lagas och bäras till bröllopstugan, ty där skulle alla spisa, när man återkom från kyrkan.

Vid hemkomsten skulle alla »rusta af» sig bröllopsdräkten, förutom brud och brudgum; och sedan gästerna åter församlats i bröllophuset, sattes så många till borden, som hade plats, för att spisa middag, ehuru det alltid blef på aftonen. Brudgummen skulle nu förse hela bröllopslaget med 6 till 8 kannor bränvin, alt efter som det var öfverenskommet med gubbarne före bröllopet.

Sedan man nu spisat en stund, skulle det sedvanliga brudtalet hållas om det viktiga steg och kärleksband, som denna dag knutits mellan detta brudepar o. s. v., och vid slutet af det samma sade talaren: »Nu få vi dricka dannemannens och dannekvinnans skål», och i samma ögonblick uppstod spelmannen med sin fiol för att spela den så kallade skänklåten. Alla sutto ännu kvar vid borden, så många som hade plats där, och nu skulle bruden fram med en vacker silfverskål, som kallades för kosa och som fylles med godt svagdricka. Bruden skulle då gifva brudgummen den första skålen, och sedan alla närvarande. I denna skål lades, sedan hon var tömd, brudpenningen, större eller mindre, alt efter som man var nära släkt, och efter råd och lägenhet. Till sammans kunde bruden få från 100 till 300 kronor.

Sedan detta var slut, fortsatte man åter att spisa en liten stund, men snart ropades, att maten på borden skulle föras bort, ty nu skulle det blifva bruddans. Först dansade brud med brudgum och sedan en kort dans med alla, men dock alltid med en person i sänder. Detta var en dryg stund för bruden att dansa med alla i sin sköna och vackra dräkt, de lysande pärlband och kedjor öfver hela hennes bröst, förutom silkesband af allahanda färger och slag. Klockan kunde nu vara 12 på natten, och nu först fick bruden gå hem och »rusta af» sig den dräkt hon burit på sin högtidsdag.

Nu var det ungdomens tur att börja sin dans, som räckte till nästkommande middag.

Andra dagen restes en björk eller gran, alt efter årstiden, vid bröllopstugan och på hvardera bröllopgården till heder för brud och brudgum. På eftermiddagen gjordes hemmamat i ordning, som bars till bröllopstugan likasom föregående dag; ibland kunde de

göra på samma sätt äfven tredje dagen och i gamla tider fjärde dagen.

Trätor och slagsmål visste man då icke af, utan alla voro lustiga och glada; men stundom fördes ett ohyggligt bråk, man skulle hurra för de starka sakerna.

På tredje eller fjärde dagens afton församlades alla för att avsluta bröllopet, och då skulle det spelas, hurras och en afskedskål drickas och adjö tagas.

Alt detta är nu bortlagdt, och något sådant bröllop har ej hållits sedan år 1875. Dessa bröllopstugor voro bygda gemensamt af byamännen; hvarje matlag hade lämnat timmer, bräder, plank och dagsverken, till dess alt var färdigt.

Och nu äro alla dessa hus ombygda till småskolehus. Den, som skrifvit detta har själf flere gånger varit med på sådana bröllop, och om jag visste, att det skulle läsas af sådana personer, som göra gyckel af det samma, då skulle jag icke skrifvit ett enda ord.

Siljansnäs den 4 november 1896.

Bild 14 (se nedan) återgifver ett i Nordiska museets ego varande spänne af silfver, från Dalarna.

ALM MATS ERSSON.

